

Eduard Rodeja rodejat d'amics davant la seva moto BSA.

Cent anys d'Eduard Rodeja, primer cronista oficial de Figueres

Josep M. Bernils Mach

Ei ha diversos figuerencs que ens donen extenses i específiques notícies històriques sobre aquesta població. Podríem parlar de Serra i Causa, autor de l'*Almanaque de Figueras* l'any 1871, de Baltasar Torras que el 1883 va publicar el llibre *Noticias históricas de Figueras* que li va merèixer un premi en el Certamen Artístic Industrial, de Joan Papell i Llenàs o de Ramon Noguer i Bosch amb els volums, respectivament, *Itinerarios para viajes y excursiones por el territorio del Ampurdán* i *Guía de Figueras y pueblos del Ampurdán* que també foren guardonats en el 1888 en el Certamen Científic Literari. Però Eduard Rodeja i Galter és el primer que ha ostentat el títol de Cronista Oficial de la Ciutat de Figueres que li va atorgar l'Ajuntament de Figueres en sessió del 16 de desembre de 1960. Cap de tots els esmentats ha estat llicenciat en història.

Eduard Rodeja i Galter va néixer a Figueres el 29 d'agost de 1986, a la casa número 27 de la Pujada del Castell, fill de Josep Rodeja i Gay, de Figueres, i d'Octàvia Galter, de Llançà. Per part paterna es tractava d'una família de propietaris de Vilanant encara que molt arrelada, de temps immemorial, a Figueres. Entre els seus avantpassats hi havia ramificacions amb els Romà, que tenien títol de noblesa de sang, i amb els Gay, notaris. A les eleccions municipals del 1868 l'avi del nostre cronista, dit també Eduard Rodeja, va sortir elegit regidor municipal de Figueres pel partit republicà i posteriorment designat alcalde. Va fer plantar l'Arbre de la Llibertat, de 40 palms d'alçada, a la plaça de l'Ajuntament amb motiu de l'obertura de les Corts Constituents i com a símbol del finançament de les conquestes de la Revolució de Setembre del 68 i els regidors d'aquell consistori van aprovar unes pri-

meres bases pel matrimoni civil a Figueres. Una notícia curiosa d'aquest alcalde és que va presidir l'única sessió municipal que al llarg de la història ha hagut de celebrar-se fora de la Casa de la Vila i que s'hagué de fer a un despatx de l'Hospital de Caritat, al carrer Nou, en estar ocupades les oficines de l'Ajuntament per l'autoritat militar el mes d'octubre del 1869. Això va motivar el seu cessament d'alcalde.

La casa de la Pujada del Castell fou construïda el 1862 segons projecte de l'arquitecte municipal Josep Roca i Bros. La façana hagué d'avançar-se lleugerament per posar-se en línia oficial, amb previ pagament de cinc rals de terreny ocupat. Aquest edifici avui encara es manté dempeus en molt bon estat i en els seus baixos hi ha establerta l'oficina de la Caixa Postal del grup Argentària. Per la part posterior la finca tenia un gran pati amb un jardí vuitcentista que donava al camí de ronda, avui dita de mossèn Cinto Verdaguer i una part va ser edificada no fa gaires anys.

Eduard Rodeja va fer els primers estudis a l'Escola dels Germans Maristes que hi havia hagut a principis de segle a la Rambla, a l'antiga casa dels Vilallonga. Va cursar el batxillerat a l'Institut de Segon Ensenyament, avui denominat de *Ramon Muntaner*. Acabats els estudis de grau mig va iniciar els universitaris d'arquitecte a l'Escola de Belles Arts de Barcelona, però quan ja havia acabat el tercer curs una malaltia del seu pare el va obligar a retornar a Figueres a fer-se càrrec dels negocis familiars de Vilanant. Posteriorment es va treure el títol de professor de dibuix a l'Acadèmia de Sant Carles de València. A Figueres va aconseguir una plaça d'ensenyant de dibuix a l'Institut de Segon Ensenyament. Juntament amb el seu company Ramon Reig van publicar *Métodos de dibujo* que durant força temps fou un llibre de text pels alumnes de batxillerat de tot Espanya. Personalment també va fer una sèrie de dibuixos d'aspectes urbans molt interessants de la Figueres de principis de segle.

Fora d'aquesta activitat docent Rodeja tenia cura de les propietats patrimonials, entre les quals sobresortia el mas de Vilanant, on anava cada tarda conduint una moto molt antiga de la marca BSA a la qual tenia una gran estima i la cuidava de forma excepcional. El mas és una casa pairal del segle

D'esquerra a dreta, Vicenç Burgas, Josep M. Bernils i Eduard Rodeja, en el 1r. aniversari de la revista Canigó.

XV amb abundosos boscos de pi i d'alzina i del qual es feien explotacions unitàries de carbó i de fusta. El mas era també el lloc de residència de tota la família en els mesos d'estiu.

Es va casar amb Rogelia de las Heras Nasarre, filla del general de brigada i governador militar del castell de Figueres en els anys 1924 al 1928. Aquest general hagué de presentar honors durant la visita que va fer a Figueres el rei Alfons XIII i en la qual va concedir el títol de Magnífic a l'Ajuntament.

Durant molts anys va treballar en silenci en una afició que li era poc coneguda. Va consultar habitualment els llibres de l'arxiu i de les memòries de la Parròquia de Sant Pere de Figueres i l'arxiu particular de la casa Fages. El primer va ser cremat en la seva totalitat pel Comitè Antifeixista de Figueres el dia 21 de juliol del 1936, al cap de tres dies d'esclatar la guerra civil. El de la casa Fages roman tancat amb pany i clau, per decisió dels hereters, sense possibilitat de consulta.

Les tràgiques circumstàncies de la Guerra Civil (1936-39) van restringir i en alguns moments immobilitzar les activitats no solament acadèmiques sinó rurals d'Eduard Rodeja. Llavors es va tancar al despatx de casa seva i a penes sortia. Era una inactivitat que el tenia presoner i per guanyar-la necessitava fer alguna cosa. En el despatx tenia una gran quantitat de papers i documents sobre Figueres recollits amb paciència amb el pas dels anys. A l'habitació hi havia prestatges per tots costats i llibres a cada racó. Tenia una gran biblioteca, una part de la qual va desaparèixer ja

que durant la guerra civil l'obligaren a cremar un bon nombre de volums relacionats amb temes religiosos.

Alguns dels centenars de papers que guardava procedien dels seus avantpassats i els altres els havia copiat en els esmentats arxius. Això el va fer concebre la idea d'escriure unes notes històriques sobre Figueres. A través dels familiars consultava llibres a la Biblioteca Popular de Figueres i a la Biblioteca Central de Barcelona. Allà hi havia la bibliotecària figuerenca Lola Carrè que li va oferir tota classe de col·laboració. Acabada la guerra civil va tenir accés a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on el director Dr. Martínez Ferrando li va brindar el màxim ajut. També va consultar l'arxiu municipal i les actes de l'Ajuntament de Figueres que es conserven de tot el segle passat, on el seu amic el secretari municipal Onofre Santaló li va facilitar un despatx. Al final, Eduard Rodeja es va adonar que disposava d'una extensa i notable documentació que va posar en ordre; el producte fou quatre volums de *Figueras. Noticias Históricas* que es van publicar cronològicament: l'any 1942, el llibre referit al període entre els anys 1753 i 1832, amb 200 pàgines imprès en La Ràpida de Figueres. Aquest volum corresponia a l'època de la Guerra de la Independència en uns anys que políticament s'exhortaven les gestes d'aquesta conflagració. El llibre fou un èxit de venda ja que l'edició va quedar exhaurida en poques setmanes. Dos anys després es va publicar el tom comprès entre els anys 1832 i 1900, de 266 pàgines, fet a l'impremta Montserrat de Figueres.

L'any 1957 i patrocinat per l'Institut d'Estudis Empordanesos va sortir el volum dels anys 1387 al 1753, imprès a Tipografia Carreras de Girona i, finalment, en el 1960 l'últim volum corresponent des de la Prehistòria al 1386, de 184 pàgines fet als tallers d'Arts Gràfiques Trayter de Figueres i patrocinat per l'Institut d'Estudis Empordanesos. Aquest últim havia estat presentat al Certamen Històric-Literari de l'any 1958, organitzat per aquest institut i el jurat li va atorgar el primer premi. Es va publicar com el volum número dos del Annals de l'anomenat Institut d'Estudis Empordanesos.

Tota aquesta obra de notícies històriques es tracta, més que d'una història de Figueres, d'una crònica dels fets històrics. Com va dir en la seva nota necrològica el catedràtic i doctor d'història Albert Compte: «en Rodeja és l'amor al seu país, més que la seva preparació professional, superada per la seva plena dedicació, el motor de la seva obra».

El també professor i escriptor Joan Guillamet, el qual fou alumne de Rodeja i després col·lega de claustre de l'Institut, diu que aquest li havia explicat que es «planyia de la manca d'ajut en la seva tasca, que li costava el seu esforç i els diners de la seva butxaca».

En el 1961 va escriure el *Llibre de Figueres* que va ser guardonat amb el premi P. Maspons i Camarasa en els literaris de Santa Llúcia, que li va ser publicat l'any següent com el volum 334 de la Biblioteca Selecta. Joan Guillamet diu que «és un recull de notes sobre esdeveniments que s'escaigueren dins un període històric determinat i posats en un ordre cronològic avinent per a orientació del lector».

Igualment va publicar una biografia sobre Gaspar de Portolà, que fou governador de la península de Califòrnia en temps de la colonització i aprofitant que un dels seus descendents residien a Figueres, un opuscle sobre el centenari de l'Institut Ramon Muntaner i nombrosos articles històrics als setmanaris locals *Ampurdán* i *Vida Parroquial* i després al mensual *Canigó*.

Juntament amb aquesta tasca d'investigador Eduard Rodeja va seguir de professor de dibuix i, fins i tot, en els primers anys de la postguerra, impartia classes de matemàtiques. Alhora fou nomenat director de l'Escola d'Arts i Oficis, institució fundada el 1933 pel benefactor figuerenc Joan Clerc i Nico-

Caricatura de Rodeja, original de Felip Vilà.

lau per l'ensenyament gratuït dels joves de la població interessats en un ofici.

El mes de març de 1954 es va fundar a Figueres la revista mensual *Canigó* de caràcter literari, cultural i esportiu. Rodeja va començar a col·laborar en aquesta publicació amb treballs històrics en el mes de maig del mateix any i participava activament, juntament amb Ramon Reig i Manuel Brunet i la resta de col·laboradors de la revista, en el «café de nit de la redacció» que es feia cada mes. Aquestes sessions eren molt interessants i agradables i l'autor d'aquest treball, que hi participava i que llavors era molt jove, recorda que els deixaven embadalits.

Amb ocasió del sopar del primer aniversari d'aquesta revista es va plantejar una curiosa controvèrsia sobre l'origen dels mots etimològics de Peralada i de Figueres entre Rodeja, Subias, Soler-vicens, Marés i altres que van donar lloc a una rica aportació de posteriors opinions de diversos erudits, entre els quals hi havia Pelai Negre Pastell, Joan Corominas, Felip Mateu, Ferran Garrido, monsenyor Griera i altres que van esclarir l'origen del nom.

L'any 1956 es va crear l'Institut d'Estudis Empordanesos i en fou elegit president l'escultor Frederic Marés i vicepresident Eduard Rodeja que, de fet, va ser qui va portar tot el pes inicial de l'entitat a la llunyana residència de Marés a Barcelona.

El 16 de desembre de 1960 l'Ajuntament de Figueres, presidit en aquella època per l'alcalde Ramon Guardiola,

va acordar atorgar-li el nomenament honorífic de Cronista Oficial de Figueres amb motiu de la publicació del quart i últim volum de *Figueras Notas Históricas* i en consideració als mèrits contrets en la investigació històrica de Figueres. La poetessa figuerenca Montserrat Vayreda diu que tenia ben merescut el títol de Cronista de la Ciutat, *car no parava de furgar en els arxius de les cases particulars a les quals tenia fàcil accés, a fi d'aplegar tota la documentació que tan útil fou per a donar vida als seus llibres*. L'escriptor Joan Guillamet també diu que aquest títol *realment a ningú no podia correspondre amb més propietat que a ell*. Pocs dies després d'aquest nomenament el van invitar al primer acte oficial que fou el d'estar present a la signatura de diverses escriptures de compra de finques per part municipal en el barri del Garrigal, que van augmentar les que ja tenia l'Ajuntament per tal de sanejar el barri.

Un costum habitual d'Eduard Rodeja era havent dinat anar-se'n cada dia al Casino Sport, al carrer de Monturiol, del qual fou president del 1940 al 1948. Allà es trobava amb una colla d'amics entre els quals hi havia l'escriptor Manuel Brunet, l'advocat Bech de Careda, el catedràtic Josep Bosch, l'enginyer Gustavo Cusí i altres on feien una gran tertúlia diària. Durant el període de la seva presidència en aquesta societat va gestionar l'adquisició de l'immoble, fins llavors emprat amb caràcter de llogaters. Era l'antiga casa pairal dels Monturiol, en aquells moments propietat del pianista Enric Monturiol. La cessió de la propietat es va signar el 1943 en règim vitalici al preu de cent jornals mensuals de paleta.

Eduard Rodeja va morir el 30 de maig de 1963. Tenia tres fills: Eduard, llicenciat en Física i Química, Francesc, metge i estomatòleg i Guillermina. La ciutat li ha dedicat el nom d'un carrer.

Josep M. Bernils Mach és cronista oficial de Figueres.

Fonts d'investigació:

- Joan Guillamet. *Coses i Gent de l'Empordà*. Premi Catalònia, 1971. Biblioteca Selecta.
- Josep M. Bernils. Revista *Canigó*, juny de 1954. Cara a Cara, entrevista amb Eduard Rodeja.
- Montserrat Vayreda. *Figueres*. Art 3, 1978.
- Albert Compte. *Necrològica*. Annals Institut d'Estudis Empordanesos, 1963.
- Actes municipals.
- Testimoni del fill Francesc Rodeja.